

Álit

í

løgtingsmáli nr. 101/2018: Uppskot til løgtingslóg um broyting í løgtingslóg um heimatænastu, eldrarøkt v.m. (Heimild kommununnar at seta á stovn eldrabústaðir víðkað)

Landsstýrismaðurin í almannamálum, Eyðgunn Samuelson, hevur lagt málið fram 26. februar 2019, og eftir 1. viðgerð 7. mars 2019 er tað beint Trivnaðarnevndini.

Nevndin hevur viðgjørt málið á fundi 19., 21. og 26. mars og 2., 11. og 23. apríl 2019.

Undir viðgerðini hevur nevndin havt fund við umboð fyri sp/f Mark, Fuglafjarðar kommunu, Tórshavnar kommunu og landsstýrismannin í almannamálum, Eyðgunn Samuelson.

Undir viðgerðini hevur nevndin býtt seg í ein meiriluta og ein minniluta.

Meirilutin (Jónleif Johannesen, Óluva Klettskarð, Katrin Kallsberg, Sonja J. Jógvansdóttir og Jenis av Rana) tekur við einum broytingaruppskoti undir við málinum og mælir Løgtinginum til at samtykkja uppskotið.

Meirilutin hevur ymiskar viðmerkingar:

Jónleif Johannesen, Óluva Klettskarð, Katrin Kallsberg og Sonja J. Jógvansdóttir hava hesar viðmerkingar:

Tað er at fegnast um, at fólkatálið er vaksið nógv í Føroyum seinnu árinum, men ásannast má eisini, at hetta hevur avbjóðingar við sær innan bústaðatørvin í Føroyum.

Ein bústaðapakki er lagdur fyri Løgtingið, sum fer at seta meira ferð á bústaðabyggingina í Føroyum, og sum fer at gera tað smidligari og meira eggjandi hjá borgarum at leiga bústaðir út. Bústaðapakkin fevnir millum annað um hesi átøk:

Átøk at økja um útboð:

- Bústaðir fáa heimild til lántøku upp á 250 mió. kr. Hetta skal fígga eina framskundaða bygging av um 200 nýggjum leigubústøðum kring landið, umframt triggjar til fimm búfelagsskapir við 12 íbúðaeindum í hvørjum.
- Botnfrádrátturin fyri leiguinntøkur verður hækkaður úr 50 tús. kr. í 100 tús. kr.

Átak at tryggja ein betur skipaðan leigumarknað:

- Leigunevndin, sum higartil bara hevur kunnað tikið støðu til hækkingar, fær nú eisini heimild at seta til viks leiguna, sum partarnir sínámillum hava avtalað.

Átak at koma teimum, ið hava ein bráðfeingis bústaðatørv, betur til hjálpar

- Ein bráðtørvslisti, við tilhoyrandi íbúðum, verður stovnaður. Bráðtørvslistin er ætlaður teimum, ið hava ein bráðfeingis bústaðatørv.

Átak at javnseta tað privata við tað almenna

- Almannaverkið fær heimild at gera avtalur við privat um ávísingarrætt til leigubústaðir.

Kommunurnar kunnu í dag, sambært § 13 í løgtingslóg um heimatænastu, eldrrækt v.m., seta á stovn røktarheim, eldrasambýli, eldraíbúðir, umlættingarpláss og samdøgursendurvenjingarpláss til fólkapensjonistar. Í kjakinum um bústaðatrotið hava summi tó víst á, at heimildirnar hjá kommununum at byggja eiga at verða víðkaðar.

Væntandi fara átøkini, sum bústaðapakkin fremur, at muna væl í sambandi við tørvin á bústaðamarknaðinum. Við víðkaðu heimildini kunnu kommunurnar nú fara undir at byggja til fleiri av eldru borgarunum í landinum. Ein borgarabólkur, ið er millum teir bólkar, har eftirspurningurin er størstur eftir íbúðum.

Jenis av Rana hevur hesar viðmerkingar:

Undirritaði tekur undir við uppskotinum og er samdur við meirilutanum í nevndini um, at føroyski bústaðamarknaðurin hevur kanska ongantíð verið undir størri trýsti, enn hann í løtuni er. Høvuðsorsøkin er søguligi fólkavøksturur, sum byrjaði í 2012, undir seinastu samgongu, men onnur viðurskifti gera seg eisini galdandi. Húsarhaldsstøddin er minkað úr 3,5 til 2,5 persónar, eldri borgarar ynskja sær smærri bústaðir, størri trýst er á miðstaðarøkini, og búskaparvøksturur hevur við sær sera høgan byggikostnað og harav avleiddar prísir og leigur. Fíggjarliga sperdar familjur hava sera trupult við at fáa sethúsálán. Tá leigumarknaðurin samstundis er so avmarkaður sum í løtuni, gerst tað trupult hjá slíkum familjum at finna hóskaði bústað. Prísirnir verða trýstir upp, og avleiðingur er, at tað hjá nøkrum familjum verður nærur ógjørligt at finna nakað stað at búgva í.

Tí harmar tað undirritaða, at samgongan ikki hevur tikið uppskot Miðflokksins um Bústaðarbankan (lm. nr. 52/2018) við í roynd sínari at loysa trupulleikarnar. Undirritaði er ikki sannførdur um at bústaðarpakki samgongunnar einsamallur fer at megna at loysa trupulleikarnar og heitur tí á Løgtingið um, umframt at taka undir við uppskoti landsstýrisins, eisini at taka undir við uppskoti Miðflokksins um Bústaðarbanka.

Hetta uppskot Miðflokksins (lm. nr. 52/2018) hevur til endamáls at økja og víðka um bústaðamarknaðin. Somuleiðis hevur uppskotið til endamáls at gera sítt til at tálma prísavøksturur á bústaðamarknaðinum.

Føroyski bústaðamarknaðurin hevur stórar bygnaðarligar trupulleikar. Størsta og greiðasta avleiðingur er, at bústaðatørvin kring landið er ovurstórur. Men higartil hava landsmyndugleikarnir ikki megnað at skipa ein aktivan bústaðapolitikk, ið hevur kunnað loyst bygnaðarligu trupulleikarnar. Heldur hevur verið trúð uppá marknaðarloysnir, saman við smærri lappaloysnum, sum Bústaðir hava fingið litið upp í hendi at taka sær av. Kommunurnar hava ikki fingið størri heimildir til at skipa fyri bústaðapolitiskum átøkum.

Miðflokkururin metir, at neyðugt er at víðka um fíggjarmøguleikarnar á bústaðamarknaðinum, so onnur atlit, enn botnlinjan hjá peningastovnunum, verða avgerandi fyri búðsetingarmynstrið í Føroyum. Tí hevur flokkururin lagt fram uppskot sítt um bústaðarbanka.

Tað almenna hevur lítlan leiklut í fígging av sethúsum og bústøðum. Í stóran mun hevur almenni myndugleikin latið í hendurnar á privatum peningastovnum at veita bústaðalán. Hetta hevur bæði hepnar og óhepnar avleiðingar. Ein óheppin avleiðing er, at privatu bankarnir hava skyldu móttvegis sínum partaeigarum at vinna pening úr sínum virkseimi við minst møgulum váða. Við hesum er tað vordíð truplari at fáa fígging til sethús, jú longri burtur frá hovuðsstaðnum húsini eru. Tað ljóðar, at bankarnir í stóran mun veita fígging eftir, hvat endursølvirðið er og í minni mun eftir, um eigarin megnar at gjalda lánið aftur. Tá er lætt at rokna út at bankarnir, tilvitað ella ótilvitað, eggja fólki til at búseta seg í miðstaðarøkinum. Hetta er, sæð frá einum samfelagsmennandi sjónarmiði, ikki skilagott. Men bankarnir hava ikki skyldu at hugsa samfelagsmennand; ta uppgávuna hava landsstýri og Løgting.

Føroyar eru einasta Norðurland, har bústaðasamansetingin einans verður avgjørd av marknaðarkreftunum. Alla aðrastaðni er staðfest, at marknaðurin ikki einsamallur megnar uppgávuna, og tí er ein aktivur bústaðapolitikkur sjálvsagdur í grannalondum okkara. Soleiðis er ikki í Føroyum, men við uppskoti Miðflokksins kundi verið bøtt um støðuna, hóast ásannað samstundis verður, at langt er eftir á mál.

Bæði í Noregi og Íslandi, har bústaðasamansetingin minnir nógv um okkara, eru almennir lánistovnar, sum virka á bústaðamarknaðinum. Í Noregi hevur Husbanken virkað síðan 1946 og í Íslandi hevur teirra “húsálansgrunnur” nevndur Íbúðalánasjóður virkað síðan 1999, tá stovnurin avloysti Húsneðisstofnun ríkisins. Hesir fíggingarstovnarnir eru skipaðir soleiðis, at teir ikki virka kappingaravlagandi móttvegis øðrum bústaðafíggingartilboðum.

Miðflokkurin vil við uppskoti sínum seta á stovn ein almennan lánistovn, sum røkkur longri enn verandi peningastovnar. Almenni lánistovnurin skal kunna átaka sær uttasta veðrættin við størri váða, enn privatu bankarnir eru sinnaðir at taka. Uppskotssetararnir halda, at hóast Bústaðabankin átekur sær størri váða enn verandi bankar, er váðin ikki so stórus, at nevnivert av almennum pengum verða mistir. Tí tað situr sera djúpt í føroyinginum at gjalda fyri sín bústað. Tá lámsgjaldið fyri bústaðin steðgar, er nógv annað steðgað frammanundan. Vit vita frá kreppuni fyrst í nítiárunum, at familjur sótu svangar fyri at kunna gjalda síni húsálán.

Ein bústaðabanki, skipaður sambært hesi lóg, vildi fingið munandi fleiri amboð til at bøta uppá bygnaðarligu skeivleikarnar á føroyska bústaðamarknaðinum, enn tøk eru í løtuni. Eitt teirra kundi verið serstøk “byrjanarlán” til tey, sum ætla at keypa sær sín fyrsta bústað. Eitt annað kundi verið serstøk “útjaðaralán”, har tað í kunngerð varð ásett, hvørjum pørtum av landinum, lánini kunnu veitast í. Og ein triði móguleiki kundi verið bílig realkredittfígging í teimum økjum, har størst trýst er á marknaðinum. Samstundis kundi eitt prísloft verið sett fyri Bústaðabankan, sum avmarkaði móguleikarnar fyri at fígga marglætisbústaðir.

Landið eigur pening í grunnum, har teir gera lítla og onga nyttu. Landskassin eigur umvegis Fíggingargrunnin 34% av BankNordik, sum leysliga mett kunnu vera verd 600 mió. krónur. Landsstýrið hevur onga ávirkan á raksturin í bankanum og kann ikki áleggja bankanum ávísan útlánspolitikk. Miðflokkurin heldur, at landsstýrið eigur at selja sín ognarlut í BankNordik og lata fæið sum stovnsfæ í nýggja Bústaðabankan.

Landið eigur somuleiðis pening í Búskapargrunninum. Ætlan landsstýrisins er, at ein hálv milliard skal standa í Búskapargrunninum við ársenda 2019. Hesin peningur kann eins væl standa sum

veðrættur í føroyskum sethúsum, og hann stendur í útlenskum virðisbrøvum við spjaddum váða. Á tann hátt kann peningurin í Búskapargrunninum goymast, har hann ger stórt samfelagsgagn. Landið eigur eisini pening í øðrum grunnum. Nevnast kunnu Realurin og Samhaldsfasti. Samanumtikið hevur landið nógva tøka ogn, sum fyri ein part kann gera gagn sum veðrættur í føroyskum sethúsum og bústøðum annars.

Meirilutin metir, at heimildin hjá kommununum at byggja eldraíbúðir eigur at víðkast enn meira, soleiðis at kommunurnar kunnu seta á stovn eldraíbúðir at leiga út til borgarar, sum eru 60 ár og eldri.

Meirilutin setir tí fram soljóðandi

b r o y t i n g a r u p p s k o t

Í § 1, nr. 1 verður stk. 3 orðað soleiðis:

“Stk. 3. Kommunurnar kunnu harafturat seta á stovn eldraíbúðir at leiga út til borgarar, ið eru 60 ár ella eldri.”

Viðmerkingar:

Heimildin hjá kommununum at byggja eldraíbúðir verður víðkað, soleiðis at kommunurnar kunnu seta á stovn eldraíbúðir at leiga út til borgarar, ið eru 60 ár ella eldri.

Við hesi broyting tekur meirilutin undir við málinum og mælir Løgtinginum til at samtykkja uppskotið.

Minnilutin (Elsebeth Mercedis Gunnleygsdóttur og Kaj Leo Holm Johannesen) heldur, at tað er gott at hava ein fjóltáttáðan føroyskan bústaðamarknað, við fleiri bústøðum kring landið, og harvið bøta um bústaðatrotið, sum seinastu árin er vorðið alsamt meira sjónligt.

Men minnilutin metir ikki, tað er neyðugt við fleiri almennum aktørum á bústaðarmarknaðinum. Sum støðan er í dag, er longu ein almennur aktørur (Bústaðir) á marknaðinum, sum skeiklar kappingina við teir privatu vinnuligu aktørarnar á marknaðinum, og harvið køva tað privata iniciativíð.

Minnilutin metir, at landsstýrismaðurin skal koma við eini heildarætlan, har tann privata og almenna bústaðabyggingin verða javnsettar.

Minnilutin tekur ikki undir við málinum og mælir Løgtinginum frá at samtykkja uppskotið.

Trivnaðarnevndin, 29. apríl 2019

Jónleif Johannesen
formaður

Elsebeth Mercedis Gunnleygsdóttur
næstformaður

Óluva Klettskarð

Jenis av Rana

Katrin Kallsberg

Sonja Jógvansdóttir

Kaj Leo Holm Johannesen